

Аналіз динаміки ВВП України та Європи

Луняк Ірина Вікторівна¹, Столетова Ірина Геннадіївна²

Опубліковано	Секція	УДК
30.06.2023	Економіка	330.55

DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8227832>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Статтю присвячено проведенню аналізу динаміки валового внутрішнього продукту України та груп країн Європи. Проведено порівняльний аналіз показника ВВП України з аналогічними показниками країн Європи та висвітлено відставання макропоказників нашої країни від груп країн Європи. Для порівняння використовувався показник ВВП за паритетом купівельної спроможності на душу населення (реальний ВВП). Зазначено, що і в Україні, і країнах Європи є позитивна тенденція до зростання. Однак в Україні це зростання є незначним, що зумовлено низкою внутрішніх і зовнішніх причин, серед котрих варто зазначити війну, збільшення обсягів зовнішнього боргу, чималу частку тіньової економіки, невисоку інвестиційну привабливість українських підприємств, слабку економічну динаміку.

Ключові слова: ВВП, реальний ВВП, номінальний ВВП, ВВП на душу населення.

Analysis of GDP dynamics of Ukraine and Europe

Abstract. In international statistics, a system of macroeconomic indicators is used in the process of assessing the state and forecasting the development of the national economy, in which the key value is the gross domestic product (GDP) - an indicator that characterizes the final result of economic activity of residents (enterprises, organizations, institutions, households). Based on the definition of economic development of a country as the ability to increase production at a faster pace than population growth, and as the first guideline for the well-being of society, the ratio of real GDP to population is used.

The GDP per capita indicator is of particular importance in comparisons with other countries in the world. GDP per capita is used as a universal indicator of economic activity and is the basis for the classification of countries in the world by their level of economic development for the purpose of operational monitoring of structural changes.

The article is devoted to the analysis of the dynamics of the gross domestic product of Ukraine and groups of European countries. A comparative analysis of Ukraine's GDP with similar indicators of European countries is carried out and the lagging behind of our country's macroeconomic indicators from the groups of European countries is highlighted. For comparison, the GDP indicator at purchasing power parity per capita (real GDP) was used. It

¹ кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри математичного моделювання та статистики, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, <https://orcid.org/0000-0003-2098-0467>

² кандидат економічних наук, доцент кафедри цифрової економіки та системного аналізу, Державний торговельно-економічний університет, <https://orcid.org/0000-0002-6594-4569>

is noted that both Ukraine and European countries have a positive growth trend. However, in Ukraine, this growth is insignificant, due to a number of internal and external reasons, including the war, an increase in external debt, a large share of the shadow economy, low investment attractiveness of Ukrainian enterprises, and weak economic dynamics.

Keywords: GDP, real GDP, nominal GDP, GDP per capita.

Вступ

У міжнародній статистиці в процесі оцінювання стану та прогнозу розвитку національної економіки застосовують систему макроекономічних показників, у якій ключове значення має валовий внутрішній продукт - показник, який характеризує кінцевий результат економічної діяльності резидентів (підприємств, організацій, установ, домогосподарств). Виходячи з визначення економічного розвитку країни як здатності збільшувати обсяги виробництва стрімкішими темпами, чим приріст чисельності населення, і як перший орієнтир благополуччя суспільства, застосовується співвідношення реального ВВП і чисельності населення.

Важливе значення показник ВВП у розрахунку на душу населення насамперед має при співставленні з іншими країнами світу. ВВП на душу населення використовується як універсальний показник рівня економічної активності та є основою для класифікації країн світу за рівнем їхнього економічного розвитку з метою здійснення оперативного моніторингу структурних зрушень.

Ситуація в національній економіці визначається сукупністю макроекономічних індикаторів, кожен з яких по-своєму характеризує загальний стан економіки країни. Існує велика кількість індикаторів оцінювання економічного розвитку країни, але основним показником на макrorівні залишається все ж таки валовий внутрішній продукт (ВВП), який визначає сукупну ринкову вартість кінцевих товарів і послуг, вироблених підприємствами, організаціями та установами протягом поточного періоду на економічній території країни. З метою більш глибокої та якісної оцінки рівня економічного розвитку, в доповнення до загального рівня ВВП, оцінюють також обсяг ВВП у розрахунку на душу населення.

Вивченню економічного розвитку держав приділяли увагу як зарубіжні, так і українські науковці. Так, питанням оцінки ВВП, його та структури було присвячено дослідження численних вітчизняних науковців та дослідників, зокрема, роботи І. Манцурова, А. Гальчинського, І. Багратяна, В. Геєця, М. Савлука, О. Дзюблюка, А. Савченка, Л. Петкова, М. Швайки. Але швидкі зміни чинників, що мають вплив на динаміку економічного розвитку, обумовлюють необхідність безперервного дослідження й аналізу показників економічного розвитку взагалі та ВВП зокрема.

Цілі статті. Проаналізувати основні макроекономічні показники, динаміку ВВП в Україні та в країнах Європи.

Результати

Валовий внутрішній продукт (ВВП) - це один з основних макроекономічних показників, що відображає кінцеву ринкову вартість всіх, вироблених на території країни в усіх галузях економіки за рік товарів і послуг для споживання, експорту та нагромадження, незалежно від національної належності використаних чинників виробництва.

У міжнародних порівняннях реальний ВВП розраховується в доларах США на основі паритету купівельної спроможності валют.

Показник валового внутрішнього продукту є значущим індикатором соціально-економічного рівня розвитку держави. Аналізуючи ВВП, можна оцінити результати

виробництва і споживання, динаміку економічного зростання, продуктивності праці, а також сформувати загальне уявлення про рівень добробуту нації [3].

Динаміка економічних процесів та економічного розвитку виражається в темпах росту і структурних зрушеннях в економіці. Так як економічний розвиток визначається як тривалий у часовому аспекті процес, то до системи показників входять показники інтенсивності динаміки - індекси і темпи приросту фізичного обсягу ВВП і в перерахунку на душу населення.

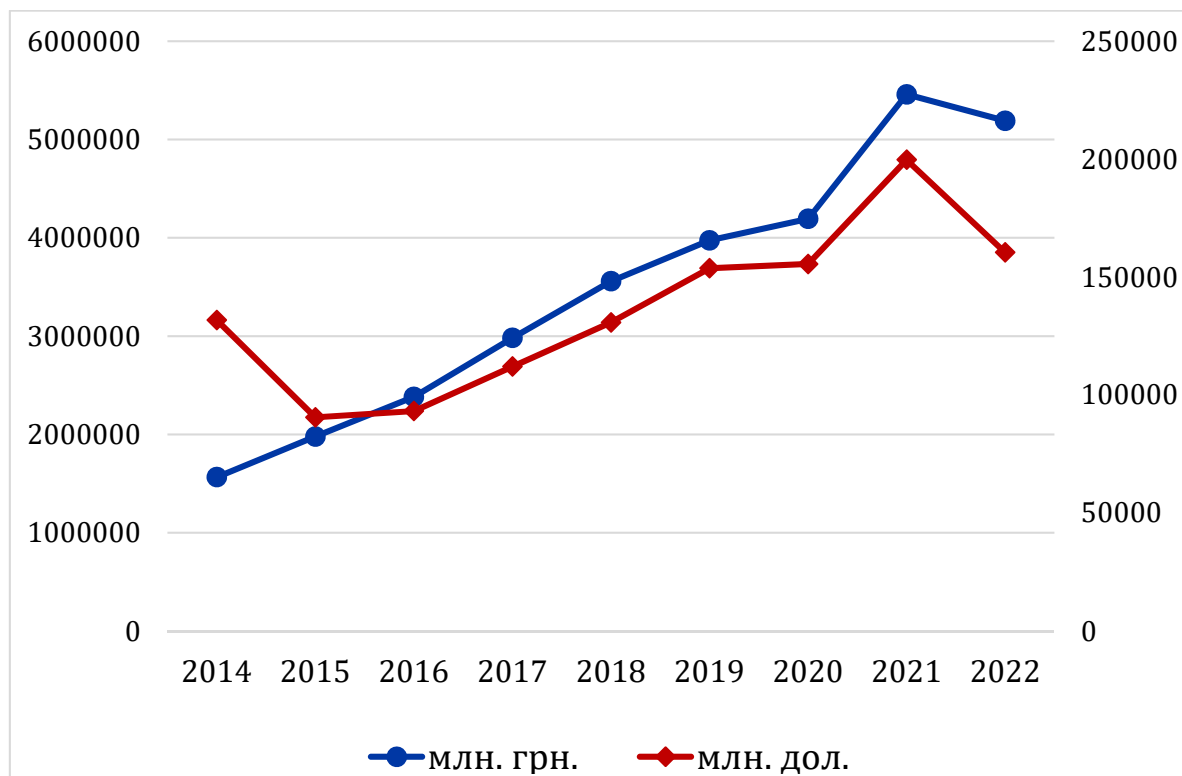
Динаміка ВВП України за період з 2014 по 2022 роки наведена в табл. 1, Динаміка рівня номінального ВВП – рис. 1.

Таблиця 1

Динаміка номінального ВВП України за 2015-2022 рр.

Рік	Номінальний ВВП					
	млн. грн.	приріст, млн. грн.	приріст, %	млн. дол.	приріст, млн. дол.	приріст, %
2014	1566728	-	-	131805	-	-
2015	1979458	412730	26,3	90615	-41190	-31,3
2016	2383182	403724	20,4	93270	2655	2,9
2017	2982920	599738	25,2	112154	18884	20,2
2018	3558706	575786	19,3	130832	18678	16,7
2019	3974564	415858	11,7	153781	22949	17,5
2020	4194102	219538	5,5	155582	1801	1,2
2021	5459574	1265472	30,2	199770	44188	28,4
2022	5191028	-268546	-4,9	160500	-39270	-19,7

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

Рис. 1. Динаміка рівня номінального ВВП

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

За даними таблиці 1 та рис. 1 можна зробити висновки, що номінальний ВВП України за досліджуваний період у національній валюті мав зростаючий характер, за винятком 2022 року. При цьому найвищий темп приросту спостерігався у 2021 році – 30,2% у гривнях та 28,4% у доларовому еквіваленті. Головною причиною зниження рівня ВВП у 2022 році являється повномасштабне вторгнення РФ на територію України. Але війна - це не єдина причина зменшення рівня ВВП. Серед інших причин можна виділити збільшення обсягів зовнішнього боргу, чималу частку тіньової економіки, невисоку інвестиційну привабливість українських підприємств.

На тлі позитивної динаміки у національній валюті, в доларовому еквіваленті був доволі різкий спад номінального рівня ВВП також у 2015 році із-за різкого стрибка курсу долару. В 2015-му році гривня ослабла майже в 2 разі – до 21,84 за долар (у 2014-му курс гривні становив 11,89 за долар). Також Світовий банк погіршив цьогорічний прогноз росту ВВП України до 2%, у січні ріст економіки прогнозувався на рівні з 3,3%. [2]

Дещо інша картина окреслюється, якщо розглянути ВВП за паритетом купівельної спроможності, зокрема ВВП (ПКС) на душу населення. ВВП за ПКС - це валовий внутрішній продукт, перерахований у міжнародні долари за паритетом купівельної спроможності, тобто враховує вартість товарів і послуг, які можуть бути придбані на певну суму грошей у різних країнах, враховуючи різницю в рівнях ціни. ВВП на душу населення не просто відображає рівень розвитку економіки в країні, а й виконує функцію індикатора рівня добробуту населення. Саме його часто використовують під час проведення порівняльного аналізу економічного розвитку країни з іншими державами. Ми також порівнюємо рівень економічного розвитку України з групами країн Європи за допомогою зазначеного показника (табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка ВВП (ПКС) за 2015-2022 рр.

Рік	ВВП України, номінальний		ВВП (ПКС) на душу населення, дол.				
	всього, млрд. дол.	на душу населення, дол.	Україна	Польща	Країни Балтії	ЄС ³	Єврозона ⁴
2015	91,03	2124,66	11216,12	27667,69	29494,38	40973,83	44329,66
2016	93,36	2187,73	11536,32	28497,1	30536,12	41858,49	45233,71
2017	112,09	2638,33	11860,56	29958,12	32153,98	43210,86	46604,69
2018	130,89	3096,56	12336,93	31739,26	33623,71	44345,41	47728,32
2019	153,88	3661,46	12804,96	33159,77	35010,37	45362,15	48721,25
2020	156,62	3751,74	12407,79	32546,83	34800,48	43477,91	46639,58
2021	199,77	4827,85	12949,33	34915,54	36915,22	46268,57	49530,3
2022	160,50	4533,98	10731,44	36798,19	37056,13	48024,93	51307,61

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

Аналіз таблиць 2,3 та рисунку 2 свідчить, що у майже всіх досліджуваних групах країн ВВП (ПКС) в цілому також має тенденцію до зростання, але з меншою швидкістю, ніж номінальний рівень ВВП.

³ Люксембург, Ірландія, Данія, Нідерланди, Австрія, Швеція, Німеччина, Бельгія, Фінляндія, Мальта, Франція, Італія, Кіпр, Словенія, Чехія, Іспанія, Литва, Естонія, Польща, Португалія, Угорщина, Хорватія, Словаччина, Румунія, Латвія, Греція, Болгарія

⁴ Люксембург, Ірландія, Нідерланди, Австрія, Німеччина, Бельгія, Фінляндія, Франція, Італія, Мальта, Іспанія, Кіпр, Словенія, Португалія, Естонія, Литва, Словаччина, Греція, Латвія

Таблиця 3

Темпи проросту ВВП (ПКС) на душу населення за 2016-2022 рр.

Рік	Темпи приросту ВВП (ПКС) на душу населення, %				
	Україна	Польща	Країни Балтії	ЄС	Єврозона
2016	2,85	3,00	3,53	2,16	2,04
2017	2,81	5,13	5,30	3,23	3,03
2018	4,02	5,95	4,57	2,63	2,41
2019	3,79	4,48	4,12	2,29	2,08
2020	-3,10	-1,85	-0,60	-4,15	-4,27
2021	4,36	7,28	6,08	6,42	6,20
2022	-17,13	5,39	0,38	3,80	3,59

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

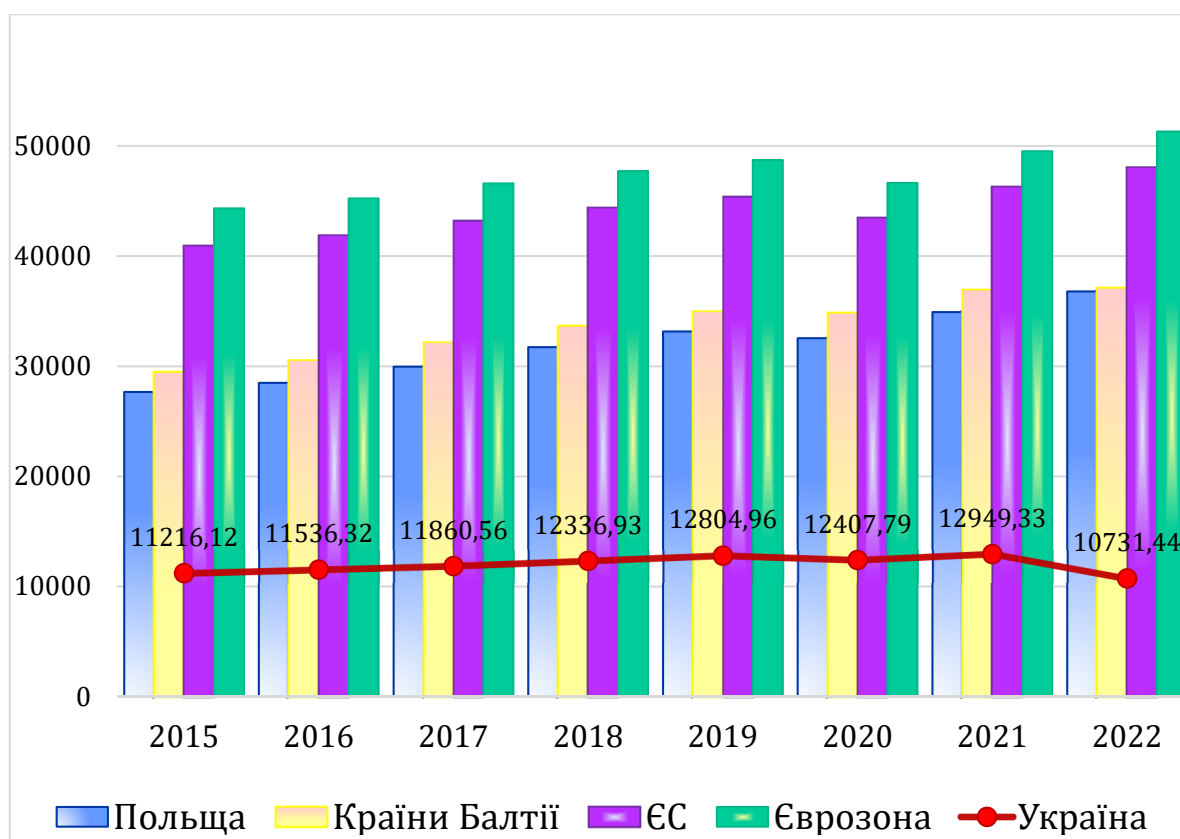

Рис. 2. Динаміка ВВП (ПКС) України та окремих груп країн

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

Слід зазначити, що у 2020 році у всіх групах було зменшення показника. Найбільше зниження було в країнах Євросоюзу – на 4,27%, в країнах Євросоюзу ВВП (ПКС) на душу населення зменшився на 4,15%, в Україні показник зменшився на 3,1% і найнижчий темп зменшення був в країнах Балтії – 0,6%. Доволі цікавим є порівняння показника з найближчим сусідом України – Польщею. Протягом досліджуваного періоду в Польщі, як і в інших розглянутих групах країн рівень ВВП (ПКС) на душу населення постійно зростав. Крім того, слід звернути увагу на те, що на початку періоду, що аналізується, зазначений показник у Польщі перевищував у 2,5 рази його значення в Україні, у 2022 році він перевищив значення ВВП (ПКС) в Україні вже в 3,4 рази, що пояснюється зменшенням значення показника в Україні з відомих причин.

Порівняння ВВП (ПКС) на душу населення з аналогічним показником в країнах Балтії має майже такі ж результати – на початку досліджуваного періоду показник в країнах Балтії перевищував його рівень в Україні у 2,6 рази. Протягом досліджуваного періоду значення показника у країнах Балтії зростало. Як і в інших групах країн в країнах Балтії рівень ВВП (ПКС) на душу населення у 2020 році зменшився, у 2021 році мав темп приросту дещо вищий (6,08%), ніж за інші роки досліджуваного періоду і найменший додатній темп приросту у 2022 році – 0,38%.

Порівнюючи рівень ВВП (ПКС) України з країнами ЄС та Єврозони, бачимо ще більшу помітну тенденцію відставання України. У 2015 році різниця становила 3,7 рази з країнами ЄС та 4 рази з країнами Єврозони, у 2022 році ця різниця зросла до 4,5 рази та 4,8 рази відповідно. Підсумовуючи, можна сказати, що економіка України розвивалася, рівень ВВП зростав, але дуже повільними темпами. Вагомим зовнішнім чинником, що впливав на ВВП України, є коливання світових цін і попиту на сировинні товари. Зокрема, зміна ВВП України має безпосередній зв'язок із динамікою початкових цін на сировину. Ще однією суттєвою причиною повільного розвитку економіки України, як зазначено раніше, стало порушення основних макроекономічних співвідношень. Разом з цим дослідники відзначають такі причини, як невисока інвестиційна привабливість українських підприємств, зростання зовнішнього боргу, зношена транспортна інфраструктура, що обмежує експорт продукції та транзит. Початок повномасштабної агресії з боку російської федерації все перелічене вище ще більш загострив.

Тенденція розвитку даного показника в Україні описується рівнянням

$$y = -121,4x^2 + 1161,5x + 9849,6 \text{ (рис. 3).}$$

Якщо тенденція збережеться, то у 2024 році прогнозне значення показника становитиме 9324,60 дол., що на 13% менше за рівень ВВП (ПКС) на душу населення у 2022 році.

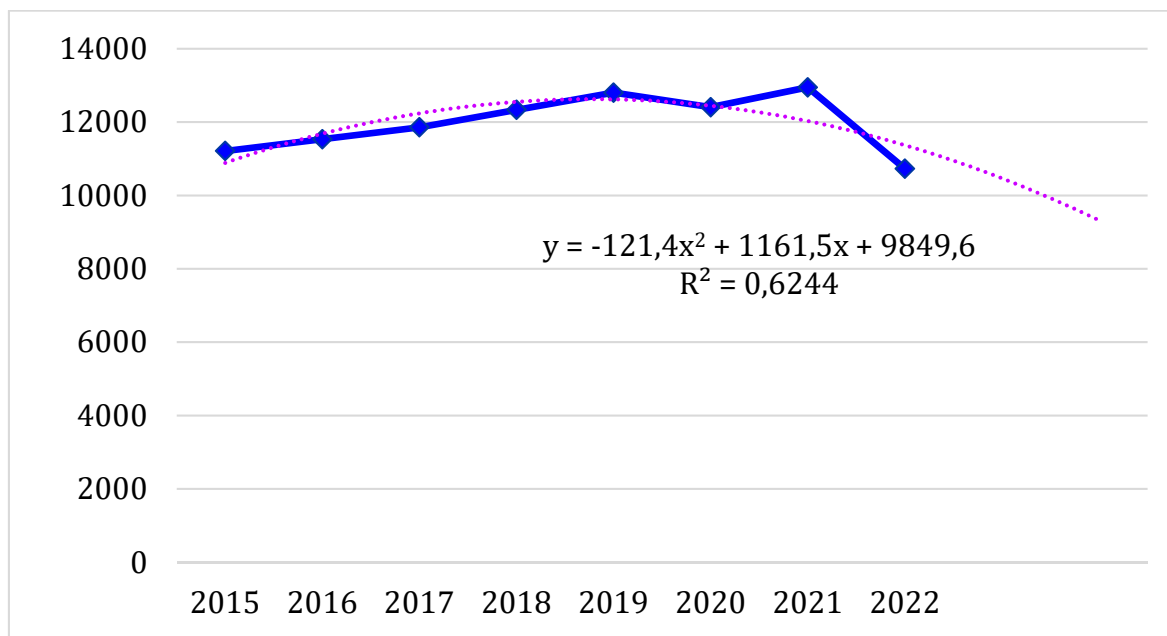

Рис. 3. Динаміка ВВП (ПКС) України та окремих груп країн

Джерело: побудовано авторами за даними Світового банку

Висновки

Таким чином, результати дослідження свідчать про те, що показник ВВП на душу населення не лише відображає рівень розвитку економіки країни, а й виконує функцію

індикатора добробуту населення, який використовується для порівняння економічного розвитку з іншими країнами. Економіка України упродовж майже всього періоду, що досліджувався, мала тенденцію до зростання за показниками реального та номінального ВВП. Проте з початком повномасштабної війни це зростання змінилося падінням. У порівнянні з країнами Європи, зокрема Польщею, країнами ЄС, Балтії та Єврозони зростання України було незначним навіть до початку повномасштабного вторгнення РФ, загалом відбувається все більш стрімке відставання, яке посилюється у 2022 році. Низькі темпи економічного розвитку України мають насамперед внутрішньодержавний характер, адже йдеться про високий рівень корупції, зростання інфляції, слабку економічну динаміку, зростання облікової ставки НБУ, низьку інвестиційну привабливість вітчизняних підприємств, зростання зовнішнього боргу тощо. При цьому, як стверджують експерти, основною причиною повільного зростання є відсутність стратегії економічного розвитку держави.

Список використаних джерел

1. Державна служба статистики України: офіційний сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>
2. Жирій К. Світовий банк погіршив прогноз зростання ВВП України в 2023 році. ІА УНІАН. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/svitoviy-bank-pogirshiv-prognoz-zrostannya-vvp-ukrajini-v-2023-roci-12207984.html>
3. Клівіденко Л.М. Сучасні проблеми дослідження макроекономічних показників у контексті розвитку економіки / Л.М. Клівіденко, А.О. Русятинська// Гроші, фінанси і кредит. - 2016. - Вип. 10. - С. 804 - 808
4. Манцуров І.Г. Статистика економічного зростання та конкурентоспроможності країни: Монографія. – К.: КНЕУ, 2006. – 392 с.
5. Міжнародний валютний фонд: офіційний сайт. URL: <http://www.imf.org>
6. Світовий банк: офіційний сайт. URL: <https://data.worldbank.org>